

Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи

Науковий часопис Інституту
Польщі Східноєвропейського
національного університету імені
Лесі Українки

Специфіка викладання «Практичного курсу польської мови» для студентів спеціальності «Мова та література (польська)»

Posted on 30 Жовтня, 2018

Rate This

УДК 378.016:811.162.1

Юлія Васейко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

©Васейко Ю., 2016

У статті описана специфіка викладання «Практичного курсу польської мови» для студентів спеціальності «Мова та література (польська)», представлено аналіз найбільш типових труднощів, які виникають під час засвоєння польської фонетики, орфографії, граматики, лексики, запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності оволодіння майбутніми полоністами теоретичними відомостями і практичними вміннями з названого вище предмету. З'ясовано, що для продуктивного вивчення польської мови потрібно так організувати дидактичний процес, аби увага студентів концентрувалася на відмінностях у фонетичній, лексичній, граматичній системах української та польської мов, належить рухатися від легшого матеріалу до складнішого, заохочувати читати вголос, переказувати тексти, учити скоромовки для постійного вдосконалення орфоепічних умінь, навичок, укладати міні-словники омонімів і т.д.

Ключові слова: методика викладання польської мови, методи оптимізації дидактичного процесу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ще з початку дев'яностих років минулого століття Україна й Польща усвідомили необхідність та перспективи тісного партнерства. У ході співпраці вдалося створити унікальні і в українсько-польській історії, і в європейському контексті міждержавні відносини – активізувати контакти на економічному, політичному, культурному рівнях. Щорічно проводяться конференції, симпозіуми, семінари, на котрих обговорюються актуальні проблеми нашого сьогодення. Успішно діють спільні підприємства, реалізуються наукові програми, співпрацюють мистецькі колективи і т. п.

Названі реалії українсько-польських відносин зумовлюють потребу у фахівцях, які усунуть мовні бар'єри, котрі, незважаючи на близькість мов, можуть виникати у тій чи іншій ситуації і перешкоджати її успішному втіленню. У зв'язку з цим в останні роки значно активізувалося вивчення польської мови у вищих школах України, що у свою чергу викликало великий інтерес до пошуку, вдосконалення методів, форм, засад організації навчального-дидактичного процесу викладання мови нашого західного сусіда.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Серед науково-методичної літератури з вивчення польської мови заслуговують на увагу видання, підготовлені як польськими лінгвістами-дидактами (С.

Мьодунка [1], Е. Ліпінська [2], А. Пенчінська [3], А. Серетни [4], І. Стемпек [5], М. Малолешпа [6] і ін.), так і українськими авторами (Ю. Пучковський [7], Л. Біленька-Свистович [8] та ін.).

Мета і завдання статті. Метою нашої розвідки є опис специфіки викладання «Практичного курсу польської мови», аналіз найбільш типових труднощів, які виникають під час засвоєння польської фонетики, граматики, лексики, рекомендації щодо підвищення ефективності оволодіння майбутніми полоністами теоретичними відомостями й практичними уміннями з названого вище предмету.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вивчення польської мови у стінах теперішнього Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки розпочалося у 1992 році, коли наш навчальний заклад носив назву Волинський державний університет. Спочатку викладання польської мови поєднувалося з українською мовою та літературою, згодом подвійна спеціальність перестала існувати. З 2001 року ми готували чистих полоністів. У 2009 році відкрито набір на спеціальність «Мова та література (польська)» з додатковою англійською. Таке поєднання двох мов, що належать до різних груп, не має жодного лінгвального підґрунтя, натомість спричинено вимогами сучасного ринку працевлаштування. Все частіше державні служби, підприємства, приватні фірми потребують спеціалістів як зі знанням англійської мови, так і польської. Зрештою, в школах, гімназіях, ліцеях наші випускники мають усі права викладати обидві згадані вище мови. Це гарантує їм повне тижневе навантаження (особливо актуально для сільських освітніх закладів).

Спеціальність користується популярністю, що зумовлено передусім географічним розташуванням регіону, котрий має тісні культурні, наукові, господарчі контакти з західним сусідом. Практично у всіх середніх школах, гімназіях, ліцеях Луцька, у багатьох містах, селищах, селах Волині введено уроки (факультативи) польської мови. У зв'язку з тим, що чимало учнів вирішує здобувати освіту у вузах Польщі, значно зріс попит на приватні заняття. Наші випускники працюють в органах державної влади, на приватних підприємствах, де необхідне володіння іноземними мовами,.

У часи, коли полоністика в Луцьку тільки зароджувалася, до нас приходили абітурієнти без елементарних знань з польської мови. Їхнє привітання *dzień dobry* найчастіше мало українізоване звучання *день добрий*. Такий стан речей був цілком закономірним, адже у 90-х роках минулого століття польська мова не викладалася у школах, окремі лексеми засвоювалися під час приватних поїздок до Польщі. В останнє десятиріччя ситуація значно змінилася. Все більше маємо абітурієнтів з початковим рівнем володіння польською, знаннями, які вони засвоїли у школі чи на курсах, під час поїздок до літніх таборів. Лише спорадично фіксуємо випадки, коли студент вільно розмовляє польською мовою. Здебільшого це рівень А1, рідше А2. В останні роки ми ділимо групу на підгрупи – для тих, хто вже вивчав польську мову, і тих, котрі зовсім її не знають. Дидактичний процес в обох підгрупах реалізується за однією програмою, яка для першої ускладнюється додатковими завданнями, вправами на самостійне опрацювання і под. Немає потреби розробляти спеціальний план для заавансованої підгрупи, адже і серед її студентів рівень знань дуже диференціюється – достатній лексичний запас переважно не підкріплений належною орфоепічною, орфографічною, граматичною підготовкою.

Студенти спеціальності «Мова та література (польська)» вивчають польську мову на 1 курсі за посібником «Практичний курс польської мови» (автор – Ю. Васейко [9]), засвоюють основні відомості про географію, історію, культуру, літературу Польщі; поняття з орфоєпії, орфографії, морфології, словотвору, синтаксису польської мови; лексику та фразеологію з розмовних тем «Сім'я», «Житло», «Здоров'я», «Спорт» та ін. Вони вчаться правильно вимовляти голосні та приголосні звуки, наголошувати слова, інтонувати синтаксичні конструкції; відмінювати іменники, прикметники, числівники, займенники, дієслова; утворювати ступені порівняння прикметників, прислівників; правильно писати слова з орфограмами і под.

Посібник має виразне практичне спрямування. Теоретичні відомості подаються у скомпресованій формі у вигляді таблиць. Такий підхід до презентації теорії дозволяє викладачеві займати активну позицію у ході проведення заняття, з іншого боку, стимулює студентів вивчати додатковий матеріал, представлений у класичних граматиках польської мови, розвиває їх уміння працювати самостійно.

Теоретичні знання закріплюються у ході виконання серії практичних завдань лексичного, граматичного, фразеологічного й текстового рівнів. Особливої уваги заслуговують вправи на переклад, які дозволяють не тільки повторити лексику, засвоєну на попередніх заняттях, а й перевірити уміння застосовувати теоретичні відомості з граматики на практиці. Виконуючи завдання з лексики та фразеології, майбутні полоністи підвищують культуру мовлення, глибше пізнають мовну картину світу поляків.

У посібнику диференціюються різні види робіт. У ході опрацювання нових відомостей студентам пропонуються завдання репродуктивного характеру. При закріпленні та повторенні виконання практичних завдань вимагає більшої самостійності, подекуди навіть творчого підходу. Таке структурування матеріалу сприяє розвитку необхідних навиків перекладати тексти, укладати розповіді, творити різні форми слів.

Звертається увага на розвиток не тільки граматичних умінь студентів, а й на освоєння ними основних правил польської орфографії. Пропонуються різні типи вправ – вставити пропущені букви, перекласти українські слова та пояснити орфограми і под.

Для забезпечення активного послуговування польською мовою необхідним є опрацювання лексики з базових тем. До посібника увійшли теми, котрі допоможуть вільно почуватися у щоденних життєвих ситуаціях – на пошті, під час подорожі, у магазині, на прийомі у лікаря і под. Пропонується блок найбільш уживаних слів з тієї чи іншої теми й тексти. Для вдосконалення пам'яті, підвищення культури мовлення студентів, пізнання багатства польської літератури майже до кожного заняття додаються зразки класики національної поезії (твори А. Міцкевича, Ю. Словацького, А. Асника).

З метою розвитку комунікативних умінь рекомендується для аудіювання низка текстів народознавчого змісту, які дозволяють краще вивчити матеріал про національну символіку Польщі, найвидатніших діячів її культурного життя, історію найбільших міст країни.

Для перевірки набутих знань, умінь та навичок подано тест, котрий не повторює завдань, що увійшли до основної частини, має задачі різного рівня складності – від найпростіших (назвати частини мови у реченні, утворити форми певного відмінка і под.) до складних (укласти словник базових понять із запропонованих тем, написати творчу роботу). Студенти зможуть самостійно перевірити правильність їх виконання та оцінити свої знання, скориставшись ключем відповідей.

Оволодівши матеріалом, передбаченим програмою курсу та представленим у згаданому вище посібнику, студенти можуть досягнути рівня знань В1 – В2. Проте, на жаль, такий результат отримують далеко не всі майбутні полоністи. Окремі мають труднощі з граматичним матеріалом, інші недостатньо працюють над збагаченням словникового запасу. Починаючи вивчати польську, знаючи про спорідненість української та польської мов, вони очікують, що процес навчання буде нескладним. Втім реальність є іншою.

Відомо, що вивчення споріднених мов, таких, які відносяться до однієї групи, ускладнюється через мимовільне перенесення мовних навиків з рідної на іноземну, котра своїм звучанням, лексичним складом нагадує українську. 19-й річний досвід викладання польської мови у вищій школі дозволяє виокремити найбільш складні моменти у вивченні фонетики, лексики та граматики польської мови, сформулювати поради щодо підвищення рівня результативності дидактичного процесу під час вивчення «Практичного курсу польської мови».

У ході опрацювання алфавіту звертаємо увагу студентів, що в його основі лежить латиниця, проте пристосована до фонетичної системи польської мови – додані діакритичні знаки (крапки, риси, хвостики). Саме на цих відмінностях концентруємо увагу, тобто на літерах *ą, ę, ó, ć, ź, ś, ń, ż, ł*, а також двознаках *rz, cz, sz, ch, dz, dź, dż*. Не варто забувати про *u-y*. Студенти плутають з українськими відповідниками *y-u*. Якщо при читанні помилки трапляються рідше, то на письмі вони є частими.

Відрізняється також графічне зображення окремих букв – *A, M, G, J, r, z, f, ł, k*. Навчаючи студентів писати, необхідно з перших занять зосереджувати їх увагу на відповідній графічній формі літер. Особливі труднощі викликає перевчання позначати *r* так, як це прийнято в англійській мові. Для подолання названої проблеми рекомендуємо завдання на переписування цілих текстів.

Майбутнім полоністам складно дається артикуляція палатальних приголосних *ź (zi), ś (si), ć (ci), dź (dzi)*. Студенти, пом'якшуючи передньоязикові *z, s, c, dz*, переносять особливості української мови й вимовляють, як *з', с', ц', дз'*. Насправді звуки *ć, dź, ś, ź, ń* подібні до українських м'яких і пом'якшених *ч', дж', ш', ж', н'*, але значно м'якші. Численні фонетично-орфоепічні вправи дозволяють подолати українську вимову палатальних приголосних.

Дещо важче з артикуляцією *l – ł*. Якщо *ł* подібний до українського нескладотворчого голосного *ў* у словах «шовк», «правда», то відповідника *l* в українській фонетичній системі бракує. Приголосний *l* (передньоязиковий, альвеолярний, сонорний, твердий) вимовляється твердіше, ніж український *л'*. Як *л'* звучить тільки перед *і*. Наша артикуляційна система не призвичаєна до цього звука. Практично протягом усіх п'яти років навчання необхідно постійно звертати увагу студентів на правильну вимову *l*. Результативними є фонетично-орфоепічні вправи, у яких поєднуються слова на *l – ł (latarnia, laska, pilot, łatwy, chleb, pole, złoto, blok, list, własny, dolar, masło ulica, szkoła)*.

Парадоксальним бачиться проблема вимови твердого *cz*, що артикулюється аналогічно, як український *ч*. Майбутні полоністи значно пом'якшують цей звук під впливом російської. Рекомендуємо подавати паралельно скоромовки як українською, так і польською мовами.

Качечка кряче –	Dziś wieczorem będzie mecz.
Каченя не баче.	To jest bardzo ważna rzecz.
Кличе качечка курчат:	Ćwiczą chłopcy i dziewczyny,
– Чи не бачили качат?	mają bardzo tęgie miny.
– Ні, качечко. Ми качат	Czwarta klasa czeka już.
	Opadł też z boiska kurz.
	Gracze zaczynają mecz.
	Bo to bardzo ważna rzecz.
Не бачили і ввічі.	
А кура без качат	
Зустрічали двічі	

Опрацюючи лексику, передусім звертаємо увагу на одиниці, значення котрих не є відомим студентам. Перевіряючи, як вони засвоїли нові номени, ми переважно теж опитуємо складніші слова. Проте часто виникають проблеми за перекладу лексем, фонетично близьких українським відповідникам. Студенти, читаючи, перекладаючи, переказуючи тексти, нерідко не звертають увагу на ідентичні у звучанні слова. Натомість, коли самостійно перекладають польською мовою, часто саме на рівні подібної лексики у них

постають труднощі. Тому при усному чи письмовому опитуванні необхідно вводити такі номени, як *трава* (*trawa*), *новий* (*nowy*), *будинок* (*budynek*), *запитання* (*pytanie*), *потім* (*potem*) і под.

Додають клопотів і міжмовні омоніми – лексеми, значення яких здається зрозумілим без словника й навіть контексту. Омоніми *кеди* – *kiedy* (*коли*), *диван* – *dywan* (*килим*), *овочі* – *owoce* (*фрукти*), *грошовий* – *grozowy* (*копієчний, дешевий*), *магазин* – *magazyn* (*склад*), *печиво* – *pieczywo* (*вироби з тіста взагалі*), *гривна* – *grzywna* (*штраф*), *склеп* – *sklep* (*магазин*) стають причиною грубих помилок при перекладі. Варто укласти словник-омонімів, активізувати вправи на переклад.

Не зовсім легко дається майбутнім полоністам засвоєння мовного етикету. Їм досить складно перейти з українського *Ви* на польське *Pan / Pani*. Така традиція звертання є для них чужою. Проте на ній слід акцентувати з перших занять, коли вивчаємо матеріал про привітання, знайомство. Завжди потрібно подавати неофіційний й офіційний варіанти: *Jak się masz?* (*Jak Pan / Pani się ma?*), *Jak masz na imię?* (*Jak Pan / Pani ma na imię?*).

Чимало труднощів виникає із засвоєнням граматичного матеріалу. Вже на рівні родової приналежності, числа фіксуємо ряд відмінностей, на котрі обов'язково слід звернути увагу студентів (*тінь* – *cień* (ч.р.), *медаль* – *medal* (ч.р.), *центр* – *centrum* (с.р.), *клас* – *klasa* (ж.р.), *програма* – *program* (ч.р.), *консерваторія* – *konserwatorium* (с.р.), *скрипка* – *skrzypce* (мн.)).

Вивчаючи особливості відмінювання, зосереджуємося на розбіжностях, починаючи від простішого, рухаємося до складнішого. Наприклад, беремося вивчати відмінювання дієслів за особами з третьої дієвідміни, оскільки там немає чергувань (*czytać* – *czytam, czytasz, czyta, czytamy, czytacie, czytają*), на відміну від другої (*nosić* – *noszę, nosisz, nosi, nosimy, nosicie, noszą*) чи першої (*brać* – *biorę, bierzesz, bierze, bierzemy, bierzecie, biorą*). Обов'язково акцентуємо аналогії з українською мовою (*кохаєш* – *kochasz, тлумачиш* – *tłumaczysz, любиш* – *lubisz, худнеш* – *chudniesz*) та відмінності (*кашляєш* – *kaszlesz*).

Відмінювання іменників за відмінками починаємо з середнього роду, де концентруємо увагу на місцевому, закінчення якого, на відміну від інших відмінків, відрізняються від української парадигми. Пропонуємо для виконання вправи, де домінує саме цей відмінок, щоб чергування стали для студентів автоматичною дією, котру вони згодом перенесуть на іменники чоловічого та жіночого родів, чоловічоособові форми прикметників і под.

Обов'язково звертаємо увагу на відмінності у творенні знахідного відмінка множини. Назви тварин, птахів і под. мають форму не родового відмінка, як в українській мові, а називного (*widzę koty*). Це саме стосується й іменників жіночого роду, що позначають істот (*spotykam koleżanki*).

Матеріалом, який найважче засвоюється майбутніми полоністами, є чоловічоособова / нечоловічоособова форма, відсутня в українській мові, в польській властива іменнику, прикметнику, займеннику, числівнику, дієслову. Хоча теоретичний матеріал щодо специфіки функціонування цієї категорії подається на перших заняттях, коли пояснюється вживання особових займенників *oni* – *one*, втім труднощі у її використанні спостерігаємо протягом усього періоду вивчення особливостей відмінювання повнозначних частин мови. Так, утворивши правильно форму називного відмінка множини чоловічоособових іменників, студенти забувають, що і прикметник (займенник, числівник, дієслово) повинен мати цю ж форму. Для подолання згаданої проблеми необхідно на початковому етапі запропонувати максимальну кількість практичних вправ на розрізнення *oni* – *one*. Це дозволить чітко диференціювати такі лексеми, як *zeszyt, dziewczyna, deszcz, wiadro, imię, dzieci, osoba* та *uczeń, król, aktor, student* за приналежністю до нечоловічоособового і чоловічоособового родів.

Багато помилок припускають студенти при утворенні граматичного зв'язку керування: *czekać (кого? що?)* – *czekać (na kogo? na co?)*, *korzystać (ким? чим?)* – *korzystać (z kogo? z czego?)*, *zbroić (кого? що?)* – *zbroić (кого? czego?)*. Рекомендуємо створити словник цих дієслів і пропонувати вправи на укладання речень.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отож, для ефективного вивчення польської мови потрібно так організувати дидактичний процес, аби увага студентів концентрувалася на відмінностях у фонетичній, лексичній, граматичній системах української та польської мов, належить рухатися від легшого матеріалу до складнішого, заохочувати читати вголос, переказувати тексти, учити скоромовки для постійного вдосконалення орфоепічних умінь та навичок, укладати міні-словники омонімів і т. д. У статті представлено опис лише основних складних моментів вивчення польської мови. Більш глибокого аналізу вимагає питання специфіки засвоєння студентами граматичних категорій дієслова, особливостей утворення ступенів порівняння прикметників та прислівників, відмінювання числівників, укладання синтаксичних конструкцій і т.д. Саме розгляд цих методичних проблем бачиться перспективним для майбутніх досліджень.

Джерела та література

1. Miodunka W. Cześć, jak się masz? II. Spotkajmy się w Europie / Miodunka W. – Kraków: Universitas, 2014. – 302
2. Lipińska E. Z polskim na ty / E. Lipińska. – Kraków: Universitas, 2014. – 291
3. Pięcińska A. Co raz wejdzie do głowy – już z niej nie wyleci. Czyli frazeologia prosta i przyjemna / Pięcińska. – Kraków: Universitas, 2005. – 772 s.
4. Seretny A. Kto czyta, nie błądzi. Ćwiczenia rozwijające sprawność czytania / Seretny. – Kraków: Universitas, 2007. – 210 s.
5. Stempek I., Stelmach A., Dawidek S., Szymkiewicz A. Polski. Krok po kroku / I. Stempek, A. Stelmach, S. Dawidek, A. Szymkiewicz. – Kraków: Glossa, 2014. – 82 s.
6. Małolepsza M., Szymkiewicz A. Hurra!!! Po polsku 1 / M. Małolepsza, A. Szymkiewicz. – Kraków: Prolog, 2010. – 165 s.
7. Пучковський Ю. Польська мова / Ю. Пучковський. – К. : Чумацький шлях, 2007. – 265 с.
8. Biłęńska-Swystowicz L., Kowalewski J., Jarmoluk M. Język polski dla 6 klasy / L. Biłęńska-Swystowicz, J. Kowalewski, M. Jarmoluk. – Czerniowcy: Bukrek, 2014. – 248 s.
9. Васейко Ю.С. Практичний курс польської мови (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів) / Ю. С. Васейко. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ «Вежа» Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2011. – 194 с.

Васейко Юлія. Специфіка преподавания «Практического курса польского языка» для студентов специальности «Язык и литература (польская)». В статье описана специфика преподавания «Практического курса польского языка» для студентов специальности «Язык и литература (польская)», представлен анализ наиболее типичных трудностей, которые возникают во время усвоения польской фонетики, орфографии, грамматики, лексики, предложены рекомендации относительно повышения эффективности овладения будущими полонистами теоретическими сведениями и практическими умениями из названного выше предмета. Выяснено, что для продуктивного изучения польского языка нужно так организовать дидактический процесс, чтобы внимание студентов концентрировалось на отличиях в фонетической, лексической, грамматической системах польского и украинского языков, надлежит двигаться от более легкого материала к более сложному, поощрять читать вслух, пересказывать тексты, учить скороговорки для постоянного совершенствования орфоэпических умений и навыков, составлять мини-словари омонимов и так далее.

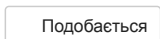
Ключевые слова: методика преподавания польского языка, методы оптимизации дидактичного процесса.

Vaseiko Yuliia. Specific of Teaching of the «Practical Course of Polish» for the Students of Speciality «Language and Literature (Polish)». The specific of teaching of the «Practical course of Polish» for the students of speciality «Language and literature (Polish)» is described in the article, the analyze of the most typical difficulties, which appear during learning of Polish phonetic, grammar, lexical system, is presented, recommendations, how to increase the efficiency of learning by students of theoretical information and developing of practical abilities are offered. It is found out, that for the effective studying of Polish a didactic process must be organize by putting attention on differences in phonetic, lexical, grammatical systems in comparing with Ukrainian, highly recommend to move from more easy material to more difficult, to encourage to read aloud, to retell poetry for studying orthoepical abilities and skills, to conclude the mini-vocabularies of homonyms et cetera.

Keywords: methods of teaching of Polish, methods of optimization of didactic process.

© Васейко Ю., 2016

Share this:

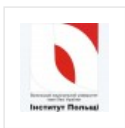
Будьте першою людиною, якій це подобається.

Пов'язано

Рецензія на навчальний посібник «Польська мова: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів = Język polski: podręcznik dla studentów szkół wyższych» / С. В. Сухарева, О. Б. Яручик, Н. М. Цьолик. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 436 с.[1] У "філологія"

Інноваційні підходи у викладанні іноземних мов: порівняльний аналіз досвіду України та Польщі У "філологія"

Іншомовна освіта у ВНЗ України та Польщі: досвід і перспективи У "філологія"

About Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи

Інститут Польщі

[View all posts by Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи →](#)

Опубліковано у [філологія](#). Додати до закладок [постійне посилання](#).

Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи

Створити безкоштовний сайт або блог на [WordPress.com](#).